

Posuzovaná práce překvapuje svým velkým rozsahem a vysokou úrovní. Výborně práce ze sociologie výchovy jsou poměrně vzácné, patrně proto, že se do této tematické oblasti většinou pouštějí odborníci z oblasti pedagogiky, kteří nejsou s to překročit svůj normativní či preskriptivní rámec, co je dobře a špatně. Autorka píše naopak, v zásadě, deskriptivně.

Dalším kladem je výborné, naprosto zrale zvládnutí češtiny, a to jak v její odborné stránce včetně internacionálního, tak v její poloze pragmatického vysvětlování. Objevuje se zde sice řada překlepů, ale to je při obrovském rozsahu práce omluvitelné. Její zacházení s vědeckými pojmy a termíny je velmi samozřejmé, osvojené, jisté a přesné.

Imponující je také suma citované literatury české a zahraniční, od prací s teoretizujícími ambicemi, přes reprezentativní empirické práce z kvantitativní sociologie, až k statistickým přehledům a dalším k zákonům a opatřením. Cení si mimo jiné, že zde zprostředkovává i onu tolik inspiřující francouzskou tradici, od P. Bourdieu až k u nás poměrně neznámému B. Lahireovi.

V našich vlastních výzkumech Pražské skupiny školi etnografie někdy nebylo dost času na to, aby se vždycky podařilo zařadit vlastní výsledky k výsledkům jiných autorů, srovnat je s odbornou literaturou, autorka se však o to poměrně úspěšně pokouší, aspoň v rovné shody či podpory.

Její vlastní výzkumné výsledky pocházejí z rozhovoru s focus groups matek a pak z etnografického pobytu na dvou školách. V takových případech se někdy děje, že výzkumník věnuje největší část textu na prezentaci dat; zde to nebylo možné už kvůli rozsahu a autorka velmi správně zvolila obtížnější cestu, tj. zařadit výsledky do své promyšlené argumentace problému. (Bezspornu se jí to podařilo, i když by možná nebylo od věci doprovodit text třeba příloženým CD s původními daty, např. kdyby byl publikován.) Zde prokázala nadání k práci v terénu.

Text sestává z 11 kapitol, z nichž každá je končí shrnujícím *Závěrem*, což je čtenářsky velmi dobrý krok; od 6. kapitoly autorka vychází z vlastních dat, 10. kapitola jde k samému procesu rozhodování a 11. představuje v podstatě shrnutí hlavních poznatků. Tato struktura je zvolena velmi dobře a díky oné 10. zde dojde k určité gradaci „analytického přiběhu“, jak se

někdy říká. Sama 1. kapitola, ta shrnující, je napsána skvěle, jako celá práce: vůbec obdivuji uspořádání a držení celé problematiky v rámci jednoho textu, bez ztráty kontroly. Autorka podle mě ve všech parametrech přesáhla běžné nároky na disertační práce a mohu jí jen blahopřát ke krásnému výsledku.

Z hlediska případné publikace textu a zejména pak další kariéry, kterou si dovoluji provokovat jako velmi úspěšnou, bych chtěl připojit několik doporučení, v podstatě jedno. (Nemá smysl, zde zkoušet polemizovat s velkým množstvím obsahových postřehů: souhlasím snad se všemi a některé byly velmi zajímavé.) I při určité gradaci problému do procesu rozhodování v 10. kapitole a při shrnutí hlavních linií uvazování v 11. kapitole je práce gradována dost málo a dělá dojem spíše panoramatického nasnímání faset problému. Není dostatečně *zappanovatelná*. Nemyslím v nějakém normativním poselství, ale ve hlavním vtipu, v pointě.

Co mám na mysli. Když přijde Willis s tím, že jeho „lads“ netrpí nedostatkem hodnot, ale mají svoje, úplně jiné než my „inkousti“, je to obrat v náhledu na problematiku. Když přijde Bourdieu s habitem, provede také nečekany obrat, odkáže se až na předškolní dětství a na inkorporované sublimace, vlastně na odvozeniny Freudovských pudů: takový vkus, to je třeba úplně něco jiného než ona převratelná, čista, obecná inteligence, k níž vztahy už by měl někdo někdy prozkoumat. I. Viktorová nazve dítě mezi školou a rodinou „dvojitým agentem“ v inspirativní metafoře se situací špiónů a jejich věčným kalkulem vlastní identity. I pojem „core category“ v zakotvené teorii směřuje k centrální pointě. Nebo si můžeme vzít výměnu a dar u Mausse, jako organizující, totální společenský fakt; asi dva roky starý článek, opět I. Viktorové, konstatoval téměř takový společenský fakt v nastoupivší legalizaci všech vztahů mezi školou rodinou... Někdy může jít i o vystižení nově, převládající nálady či atmosféry: třeba v „Toute la misère du monde“, opět od Bourdieu.

Z tohoto hlediska mi „nedokonalá orientace aktérů“ ve školství a v trhu (s. 238), která vychází možná jako hlavní charakteristika současné situace, komparovaná se „svobodnou racionální volbou“ (nikdy nebyla a nikdy nebude, našťásti), připadá jako dost slabý závěr, který je zbytečně umístěn do pole čistých informací, téměř jako technologicky odstranitelný, a který navíc není plasticky, ze všech stran uváděn jako dominující kategorie.

Disertaci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze 31. 8. 2013 doc. Miloš Kučera, CSc.